

Motion

1977/78:1638

av Gustav Lorentzon m. fl.
om tillvaratagande av avfall från skogsindustrin

Skogsbolagen i Sverige har under alla tider varit högre myndigheters "kelgris". Bortskämda som de blivit har de aldrig tagit samhällseliga och sociala hänsyn. De stora valutainkomsterna, då skogsindustrin på sin tid svarade för närmare hälften av dessa, bäddade för att skogsbolagen fick uppträda efter egna önskingar och efter vad som bäst gagnade profiten. Till de vanliga människorna och till naturtillgångarna togs ingen hänsyn. Forskning och utveckling levde på svältkost, då råvara och halvfabrikat gav de stora profitterna. Forskning och utveckling inriktades framför allt på att få fram större och effektivare skogsmaskiner för att rationalisera skogsavverkningen. Härigenom gjordes tiotusentals lönearbetare arbetslösa. Bygder lades öde. Kalhyggen blev dagens lösen. Profitterna steg som aldrig förr.

Men inte bara den mänskliga arbetskraften var utsatt för rovdrift. Även skogen – råvaran – handskades skogsbolagen med som om tillgången var outsläpplig. I denna rovdrifts förlängning kom den omfattande miljöförstörelsen. Skogsbolagen handlade som om varje dag var den sista. Vi avser att i detta sammanhang endast uppehålla oss vid vattenförstörelsen.

Då skogsbolagen ansåg att skogstillgångarna var allomfattande och skogsråvaran därtill billig – skogsarbetarna tillhörde landets låglönegrupper, trots ett omänskligt slit – släpptes stora delar av cellulosafibrerna ut i sjöar och vattendrag. Tillsammans med kvicksilver i mängd orsakades en omfattande vattenförstörelse. Någon egentlig forskning för att ta till vara de s. k. nollfibrerna – kortare fibrer – och använda dem i processen vid massaframställning gjordes inte. Råvaran var ju ytterst billig och skogstillgångarna enligt skogsbolagen outsläppliga; det var därför mera lönsamt att sända miljontals ton fibermassa till sjöss. I dag finns fortfarande meterhöga berg av dessa cellulosafibrer plus kvicksilver i till massafabrikerna anslutna vattendrag.

I Ångermanälven är dessa fiberberg sex meter höga. Samma är förhållandet i Sundsvallsbukten – för att nu nämna ett par exempel. I Örnsköldsviksbukten måste på sin tid muddring företas varje år, då fiberbergen grundade upp inloppet så att fartygen inte kunde komma in till kaj. Fibermassorna forslades bort och sänktes längre ut till sjöss, där vattendjupet var större.

Men så satte den folkliga miljöopinionen in och fick en för såväl regering som skogsbolag oväntad omfattning. Myndigheterna såväl som företagen såg sig föranlåtna att se på denna miljöfråga med större allvar än tidigare. På sin tid klassades Idefjorden som nummer ett, då det gällde miljöfarligt vatten. Som god tvåa kommer Örnsköldsviksfjärden. Fisk kunde inte överleva i dessa vatten.

Skogsbolagen tvingades slutligen att bygga s. k. sedimentstationer för uppsamling av den kortfibriga massan. Genom visst forskningsarbete hade man lyckats utnyttja dessa nollfibrer. De tas nu till vara och ingår i processen vid papperstillverkning. Vid Mo och Domsjö exempelvis byggdes en dylik anläggning vid företagets massafabrik i Alfredshem. Givetvis kunde bolaget utnyttja statsbidrag, då det gällde en miljövårdsfråga av stor dignitet.

Annorlunda uppträdde SCA då det gällde Kramforsfabriken, då samma miljökrav aktualiserades där. Fabriken nedlades och över 300 personer förlorade sina anställningar. Men denna fabrik hade under åren förorsakat stor miljöskada på framför allt Ångermanälvens vattensystem. De sex meter höga fiberbergen i denna älv plus tonvis med kvicksilver ligger fortfarande utefter älvbotten och jäser. Fisken i Ångermanälven är på gränsen till öatbar.

Enligt tillgängliga uppgifter var under de sista åren fiberutsläppet i Ångermanälven från denna fabrik i genomsnitt 25 ton per dygn. Vid NCB:s massafabrik i Sandviken, Kramfors, skedde fiberutsläppet i Ångermanälven. Nu då driften vid denna fabrik är nedlagd återstår rivningen, som samhället och skattebetalarna får svara för. Inte heller i detta fall känner SCA något ansvar. För att på billigaste sätt bli av med rivningsskrotet räknar kommunen med att tippa detta i den närbelägna Kramforsviken. En skyddsvall måste dock byggas ute i viken, då botten är fylld av kvicksilver och detta annars kommer att virvla upp och skjutas ut i älven och av vattenströmmarna forslas vidare. Även här är botten död.

Stora vattenområden som sjöar, älvar – även Bottenhavet och Östersjön – lider av utsläppen från cellulosafabrikerna. Strömmingsfiskarna, ibland långt ute till sjöss, har inte kunnat använda sina skötar vid strömmingsfiske eftersom nätmaskorna blev bemängda med fibermassorna från cellulosafabrikerna. Största problemet med fibrerna på sjö- och älvbottnarna är att det leder till syrebrist i bottenvattnet. Därmed rubbas hela näringskedjan. Även om en stor del av cellulosafabrikerna i dag har sedimentanläggningar saknas de fortfarande vid vissa fabriker. I stora områden där dessa fibermassor samlats bildas svavelväte, vilket är en av miljöfarorna. Dessa svavelväten har lokaliserats långt ute till havs Östersjöns bottenvatten.

Exemplen kan mångfaldigas. Sedimentanläggningar i anslutning till cellulosafabrikerna bör givetvis byggas överallt där sådana nu saknas. Men vattenområdena måste rengöras från såväl fiberbergen som kvicksilvret. Detta arbete och härmed förknippade kostnader får inte övervältras på samhället. Skogsbolagen bör en gång för alla lära sig att ta samhällsansvar. Säkerligen kan de fiberberg som ligger litet varstans utefter våra kuster i stor utsträckning tillvaratas för att återanvändas i massaprocessen. Att institutet för vatten- och luftvårdsforskning (IVL) på initiativ av naturvårdsverket börjat granska en del av fiberbankarna vid landets kuster säger inte att skogsbolagen skall slippa ifrån det slutliga ansvaret.

Det räcker dock inte att studera och lokalisera de många fiberbankarna

utefter landets kuster. Åtgärder måste vidtas utan onödig tidsspillan. För att denna fråga skall få en så snabb lösning som möjligt – en del skogsbolag visar som bekant inte något större intresse för att städa upp efter den omfattande rovdriften – bör ett företag bildas där staten och skogsbolagen ingår som medintressenter. Även staten är ägare av skogsbolag. Skogsbolagen skall givetvis svara för sin del av kostnaderna.

Med hänvisning till det anförda föreslås

1. att riksdagen uttalar sig för bildandet av ett bolag, bestående av staten och skogsbolagen som medintressenter, med uppgift att omhänderta och i största möjliga utsträckning i produktion utnyttja fiberbankarna i sjöar och vattendrag,
2. att riksdagen hos regeringen hemställer om omedelbara åtgärder för bildandet av detta bolag och att förslag förelägges riksdagen, vari även innefattas fördelning av kostnadsansvaret.

Stockholm den 25 januari 1978

GUSTAV LORENTZON (vpk)

LARS-OVE HAGBERG (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk)

BERTIL MÅBRINK (vpk)

OSWALD SÖDERQVIST (vpk)

EIVOR MARKLUND (vpk)